

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A diplomáciai jog kialakulása és fejlődése,
figyelemmel a diplomáciai mentesség korlátainak megítélésére**

Szerző:

dr. Nagy Ildikó

Debrecen, 2019.október

„Mert ez a népek előtt
Szent név lesz minden időben”

(Papinius)

I. Bevezetés

A nemzetközi jogban, a szokásjogot kodifikáló 1933. évi montevideoi egyezmény értelmében, az államiság ismérvei az állandó terület, a lakosság, a kormány, és a képesség a más jogalanyokkal történő kapcsolatok létesítésére. A diplomácia ezen kapcsolat-létesítés legtipikusabb eszköze. A diplomácia fontosságát jól mutatja az is, hogy nagyon sokáig a monarchiákban az uralkodó kizárólagos jogát képezte a külügyek intézésének joga, beleértve az állam képviselőjét is. Az államfőnek azonban a külügyek gyakorlásában ma már szervekre van szüksége, amelyek részben közvetlen közelében működnek, részben pedig külföldön tartózkodnak.

II. Alapfogalmak

Fontosnak tartom, hogy a tanulmány elején néhány alapfogalom kerüljön tisztázásra.

Elsőként a „diplomácia” szó, ami francia eredetű kifejezés, az állam azon tevékenységét jelenti, amely a diplomáciával kapcsolatos intézmények, és személyek segítségével békés úton valósítja meg külpolitikai céljait.

A „diplomáciai szervezetrendszer” alatt szűkebb értelemben a képviselőt és a személyzetet, tágabb értelemben (természetesen mindezeket túl) a külügyminisztériumot, a kormányfőt és az államfőt is érteni kell.

A „diplomáciai kapcsolatok” pedig az államok, illetve államok és nemzetközi szervezetek egymás közötti kapcsolattartásának és együttműködésének a nemzetközi jog alapelveivel összhangban működő legrégebb intézménye. Erre utal az 1961. évi bécsi egyezmény preambuluma is: *„a világ népei ősi idők óta elismerik a diplomáciai képviselők jogállását.”* A telefon-, a távirat-, a fax-, és az e-mail szolgáltatások kismértékben visszaszorították a diplomáciai személyzet hagyományos

jelentőségét, ugyanakkor „a nagykövetek és a konzulok ennek ellenére jó néhány hasznos feladatot látnak el az információszerzés és a baráti kapcsolatok előmozdítása terén.”¹

A „diplomáciai képviselő” az államnak idegen állam területén működő legfontosabb államigazgatási szerve. A rávonatkozó szabályok összességét a tárgyi értelemben vett követségi jognak (ius legationum) nevezik, míg az alanyi értelemben vett aktív- és passzív követségi jog (ius legationis) a követek küldésének és fogadásának joga.²

III. Történeti előzmények

1. Hugo Grotius munkássága előtt

Ma már kutatások bizonyítják, hogy a törzsi keretek között élő népeknél fellelhetőek a diplomáciai kapcsolatok csirái. Egyes meghívások közvetítését, különböző ügyek megtárgyalását az ún. hírvivő, avagy a törzs követe végezte. E személy védelmét pedig vallási természetű rendelkezések garantálták. A ausztráliai őslakosok körében a követi tisztséget ugyanakkor nők töltötték be. Ennek oka, hogy a nők a rájuk bízott feladatok teljesítése során hajlandóbbak nagyobb erőfeszítéseket tenni, mint a férfiak, valamint a női követekkel szemben kisebb a valószínűsége a kegyetlen bánásmódnak is.

Az i.e. III. évezredben a Lagas és Umma városállamok között létrejött szerződés szövegének kidolgozása és a szerződés megkötése már diplomáciai munka eredménye. Továbbá II. Ramszesz egyiptomi fáraó és III. Hattusilis hettita király között i.e. 1280-ban létrejött megállapodás is követi tevékenységet feltételez.

Az ókor zsidóság körében a héber nyelvű „malak” szó hírvivőt, követet és angyalt is jelentett. Jellemző volt ugyanakkor az ad hoc követek választása az udvaroncok sorából. Salamon király uralkodása idején élénk diplomáciai kapcsolat folyt, amely többek között annak is köszönhető, hogy az uralkodó felesége az egyiptomi fáraó lánya volt.³

---

¹ Malcolm N. Shaw: Nemzetközi Jog. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. 459. o.

² Nagy Károly: Nemzetközi jog. Budapest, Püski Kiadó, 1999. 413. o.

³ Frank Tímea - Sulyok Gábor: A diplomáciai és a konzuli kapcsolatok joga Budapest, Rejtjel Kiadó, 2002. 8. o.

Indiában a diplomáciai kapcsolatokat Manu törvénykönyve szabályozta. Az i.e. I. században keletkezett törvénykönyv - nevével ellentétben - a hírvivők számára összefoglalt előírás-gyűjteményt takar, nem pedig törvénygyűjtemény volt. Bár belső jogforrásnak számított, mégis sok diplomáciai- és hadviselési szabályt tartalmazott, amelyek a nemzetközi jogban csak jóval később alakultak ki. Ilyen volt például, hogy a meghódított népek vallását és jogát tiszteletben kell tartani, az uralkodó soha ne ölesse meg a követet, a követ kerülje a túlzó ígéreteket és a királyellenesnek tekintse minden szomszédját és ezek szövetségeseit, míg ellensége szomszédait barátként kezelje. Ez utóbbi a ma is ismert, „az ellenségem ellensége a barátom” elvet takarja. Itt jelenik meg először az a kifejezés is, hogy a diplomácia a háború elkerülésének és a béke megőrzésének művészete.

Kínában gyakoriak voltak a fejedelmek látogatásai és az alkalmi követségek is, így a követekkel kapcsolatos szabályok és a követek rangsora is rögzítésre került.

Krétán a knószoszi palotában volt a követek lépcsője. A görög történetíró, Thucydides is beszámol arról, hogy a poliszok gyakran küldtek képviselőket egymáshoz és őket ünnepélyesen fogadták és különleges bánásmódban részesítették. Úgyszintén Nagy Sándor birodalmának felbontásából létrejött ún. diadochosok követeket küldtek az indiai császárhoz. A hírnökök elnevezése kezdetben angelosz, majd preszbüsz és kérészk volt, míg a szent céllal megbízott követeket theórosznak nevezték. Kialakult a prozstatész intézménye is a görög gyarmatosítás során. A prozstatész a görög jog alapján járt el a görög telepések ügyében. Állandó diplomáciai kapcsolatok ugyanakkor nem alakultak ki a poliszok között. A követek küldése és fogadása a polgárok gyűlésének feladata volt, míg a poliszba érkező követeket az illetékes proxenosz mutatta be. Ekként a proxenosz a mai tiszteletbeli konzul tisztségéhez hasonlít, figyelemmel arra, hogy valamely idegen városból érkező személy érdekeit látta el, amit saját vagy másik polisz felkérésére végzett. Ha a saját és az általa képviselt polisz között háború tört ki, személye és vagyona védelem alatt állt (ez az ún. asyilia intézménye volt). Az aphiktüonikus gyűléseken (amely két vagy több állam vallási szövetségét jelentette) a poliszok követek útján tudták képviseltetni magukat. A szümmachia, mint katonai szövetség is a követi kapcsolatok létét feltételezi. Ilyen volt például a déloszi-, iszthmoszi- és a peloponészoszi szövetség.

A római jog alakította ki a követek sérthetlenségének elvét, amely korábban is létezett, azonban vallási alapokon nyugodott. Róma követeit legatusnak vagy oratornak nevezte, ugyanakkor félreértések forrása lehet a consul, mint magistratus elnevezése, mivel nem a modern értelemben vett konzuli tisztség előképéről van szó, hanem a köztársaság korában a legfőbb polgári és katonai rang hordozóit jelölte. A diplomácia szabályait ius sacrumnak tekintették. A nemzetközi érintkezést igénylő ügyeket a húsz főből álló papi testület, a collegium fetialium intézte, amelynek tagjai a fetialisok voltak, akik csak patríciusi családból származhattak, vezetője a magister fatialium volt. Állandó jelleggel a Birodalom fővárosában tartózkodtak és innen indultak külföldre. Diplomáciai küldetésük során fehér lepelben, fedett fővel jelentek meg (ez a szépségtől, aranytól és az ékesszólás kísértésétől való mentességet jelentette) és fejükön a Capitolium egy szent helyén szedett, verdénából font koszorút viseltek (ez pedig a hűségüket és a sérthetlenségüket szimbolizálta). A fetialisok fontos szerepet töltek be a szerződések megkötése, háború indítása és a békekötés során. Ezért is nőtt tevékenységük önálló jogterületté (ez volt az ún. ius fetiale). Jól mutatja jelentőségüket, hogy a római követek megsértése háborús oknak számított. Ugyanakkor a Rómába érkező követeknek először a questor urbánusnál vagy a praetor peregrinusnál kellett jelentkezniük, aki bemutatta őket a szenátusnak. A praetor peregrinus tevékenysége az, amely a mai konzuli tevékenység előképének tekinthető. Kiemelést kíván az is, hogy az ellenség követeinek azt kellett elsőként bizonyítaniuk, hogy az illetékes római hadvezér hozzájárult küldetésükhöz. Ciceró szerint a követek jogát az emberek mellett az isteni jog is védelmezi. *„Ennek megsértése tehát nemcsak jogtalan, hanem általános felfogás szerint szentségtörés is.”*⁴

Livius pedig a követet a római nép közhírnökének tekintette, a szenátus szerint pedig a követségi jog a külföldit illeti meg. A rómaiak külföldinek tekintettek minden olyan földet, amely szabad volt és hatalmuk alá nem tartozott, azok pedig, akiket szabályszerű háborúban legyőztek a követségi jogukat elveszítették. A középkori bizánci ceremóniakönyv már részletesen beszámol a követségek fényűző pompájáról és a rájuk vonatkozó szabályokról. Ebben az időszakban még a pápai legatusok játszottak fontos szerepet.

Nem feledkezhetünk meg a magyar vonatkozású példák ismertetéséről sem. Ekként források tanúsítják, hogy II. Endre királyunkat Apodfi Dénes nádor képviselte harmadik házasságának megkötésénél és V. László 1457-ben az országbíró és a kancellárt küldte követségbe, hogy megkérjék és hazahozzák a francia uralkodó, Marie nevű lányát. A középkor végén alakult ki az állandó- avagy rezidens követségek intézménye. Az első ad hoc követséget Zsigmond magyar király állította fel a milánói Sforza-herceg udvarában 1425 és 1432 között, bár vannak, akik Velencének vagy Firenzének és Milánónak tulajdonítják az első állandó követség létrehozását. Ugyanakkor ez az intézmény Itáliában az 1450-es években már kiépült, majd a XVI. század során elterjedt Európa többi részén is és 1648 után általánossá vált. Itt kell megjegyezni, hogy „a XVI. században VII. Henrik angol király és IV. Henrik francia király nem volt hajlandó állandó követet fogadni, valamint II. Lajos magyar király 1525. évi törvénye a császári és velencei követek kiutasításáról rendelkezett.”⁵ Az 1920-as években a Nemzetek Szövetségének tagállamai állandó képviselőket állítottak fel Genfben. Hosszú ideig Apponyi Albert volt Magyarország képviselője. Ezt a gyakorlatot 1945 után az ENSZ és rendszeréhez tartozó nemzetközi szervezetek és az univerzális szervezetek tovább folytatták és feladatkörüket is kiszélesítették.

A külpolitikát az uralkodók legszemélyesebb ügyének tekintették, amelynek működéséhez állandó hivatali szervezetre volt szükség, továbbá a rezidens követ feladatai is megsokasodtak, ekként alakultak ki a külügyminisztériumok. A külügyminiszterek és a kormányfők között neves politikusok voltak (pl.: Richelieu, Bismarck). A politikai hatalmát elvesztett arisztokrácia pedig elfoglalta a követi posztokat. Hosszú ideig vitás kérdésnek számított a követek rangsora, ugyanakkor a XVI. század elejéről származó szertartáskönyv megállapította a pápai udvarba küldött követek rangsorát. Végül az első hivatalos kodifikációs állomásnak az 1815. évi bécsi statárium (és az azt kiegészítő 1818. évi aacheni jegyzőkönyv) tekinthető. Már nem szokásjogi szabályokat foglaltak szerződéses formába és más államoknak a szerződéshez való csatkozását sem támogatták.⁶ Arra jöttek rá, hogy nem az államokat, hanem képviselőiket kell rangsorolni. Így első helyen áll a rendkívüli- és meghatalmazott nagykövet, pápai nuncius, második helyen a rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, pápai inter-nuncius, végül pedig az állandó ügyvivő.

---

⁵ Bruhács János: Nemzetközi jog II. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999. 260. o.

⁶ Az 1815.évi bécsi szabályzatot Anglia, Ausztria, Franciaország, Oroszország, Poroszország, Portugália, Spanyolország és Svédország írta alá.

2. Hugo Grotius elmélete a követségek jogáról

Hugo Grotius (1583-1645) elsőként foglalta össze átfogó jelleggel korának nemzetközi szokásjogát, ezért a „nemzetközi jog atyjának” is tekintik. Egyes nézetek szerint, az ő munkásságától kezdve beszélhetünk nemzetközi jogról, hiszen az első elismert jogtudósként foglalkozott ezzel a jogterülettel. A tanulmányom történeti részének tagolásakor is Hugo Grotius munkásságának jelentőségét vettem alapul. Fő műve az 1625-ben megjelent „A háború és a béke jogáról” címet viseli, amelyben külön fejezetet szentel a követségek jogának ismertetésére. Ezen jogterület jelentőségét a tudós abban látja, hogy „*a világtörténelem tele van olyan háborúkkal, amelyeket a követekkel való helytelen bánásmód miatt kezdeményeztek.*”⁷ E címen indított például Dávid király háborút Ammon fiai ellen is. Ismert mondása a „*Si vis pacem para bellum!*”, amely magyarul annyit tesz: „Ha békét akarsz készülj a háborúra”.

Grotius csak azokra a követekre tekinti alkalmazhatónak ezt a jogot, „*akiket a legfőbb hatalom birtokosai küldenek egymáshoz. Ezeken a személyeken kívül minden más, így a tartományi, a városi és az egyéb követekre is a tételes belső jogot kell alkalmazni.*”⁸

A nemzetközi jog tiltja, hogy egy követséget ok nélkül visszautasítsanak. Amennyiben mégis visszautasításra kerülne sor, annak a következő indokai lehetnek:

- *A követséget küldő személye*

Például: A római szenátus is megtagadta a karthagói követek fogadását, mert azoknak a hadserege Itáliában tartózkodott.

- *Követek személye*

Például: Theodóroszt istentelennek tekintették és ezért, mint követet Lüszimakhoszt nem akarta meghallgatni.

- *Az ügy amelyben a követek eljárnak*

Például: Ezékiás előtt, a nép felizgatása szempontjából gyanús volt az asszír követség.

⁷

Hugo Grotius: The law of war and peace. Published for the Classics Club, 1949. 200. o.

⁸

Hugo Grotius: The law of war and peace. Published for the Classics Club, 1949. 194. o.

Habár Grotius is tilosnak tekintette, hogy a követeket ok nélkül visszautasítsák, mégis azt hangoztatja, hogy „*minden további nélkül vissza lehet utasítani a most szokásos állandó követségeket. Az ősi szokás arra tanít, hogy ezekre nincs szükség, hiszen ez a fogalom régen ismeretlen volt.*”⁹ Egyidejűleg az állandó követségek kialakulása és meggyökeresedése az államok közötti szorosabb kapcsolatrendszer nagyban elősegítette. Ez az intézmény Grotius idején is létezett, de csak később vált tipikussá.

A másik jelentős tétel, a követek fogadása mellett azok sérthetetlensége. „*Ez a jog nem vezethető le bizonyos elvekből, hanem a nemzetek akaratának köszönheti létét.*”¹⁰A következő elméleteket ismerték ezzel kapcsolatban:

- csak a jogtalan erőszakot büntették
- a nemzetközi jog megsértése esetén lehet fellépni velük szemben és
- állam elleni bűncselekmények, illetve a fogadó állam ellen elkövetett bűncselekmények esetében vonták őket felelősségre.

Grotius szerint a követek biztonsága fontosabb, mint a büntetésükből eredő haszon. Egyúttal ha a követek megbüntetését a küldő államhoz történő visszaküldés után a küldő állam megtagadja, a követ kiadását lehet követelni. A kisebb súlyú bűncselekményeket a jogtudós szerint el kell hallgatni vagy fel lehet szólítani a követet az ország elhagyására.

Általános szokás, hogy az idegen területeken mindenki a tartózkodási helye alattvalójának tekintendő, de a követeket a küldő személyével azonosítják, ahogy fogalmaztak „*a szenátus arculatát és az állam tekintélyét viselte magán*”¹¹, mintegy területen kívüliséget hoznak létre fikció segítségével. Ez az ún. extraterritorialitás fikciója, amely alapján a követeket úgy kell tekinteni, mintha nem is léptek volna az idegen állam területére. Majd ezt az elméletet váltja fel a XX. században a követek kiváltságainak és mentességeinek elmélete.

Mint minden emberi törvény, a követek sérthetetlenségére vonatkozó szabályokat is úgy alkották meg, hogy az végszükségben persze nem kötelez. Ilyen végszükségnek tekintik az államot fenyegető

---

⁹ Hugo Grotius: The law of war and peace. Published for the Classics Club, 1949. 195. o.

¹⁰ Hugo Grotius: The law of war and peace. Published for the Classics Club, 1949. 196. o.

¹¹ Hugo Grotius: The law of war and peace. Published for the Classics Club, 1949. 197. o.

veszély megelőzését. Ahhoz, hogy a veszélyt elhárítsák, ha más mód nem kínálkozik, le lehet tartóztatni és ki is lehet hallgatni a követeket. Erre jó példa, amikor Tarquinius követeit a római consulok letartóztatták. „*Ha pedig egy követ fegyveres erőszakra ragadtatja magát*”¹², az önvédelem alapján meg is lehet ölni. Ezen az alapon ölhatték meg a gallok a Flaviusokat.

A követekkel szembeni erőszak tilalmának elve csak azt köti, akihez éppen az adott követséget küldték és csak akkor, ha fogadta a követséget. Ezért a követségi jog nem vonatkozik azokra az államokra, amelyeknek határait a követek engedély nélkül lépik át. Ebben az esetben, ha rosszul bánnak a követekkel, az nem érinti a *ius gentium*-ot, csupán a felek barátságát és méltóságát illetően lehet sérelmes. Ha viszont már fogadták a követet, az a jog védelme alatt áll, akár háborúban álló államok között is. „*A követek vonatkozásában háború idején is béke van.*” - mondja Diodorus Siculus.¹³ A követekkel szemben a szemet szemért fogat fogért elvre nem lehet hivatkozni, mivel a követ küldőjét ekkor jogtalanság éri, még ha a saját személyében nem is történt bántódása.

A sérthetlenség joga nemcsak a követekre terjed ki, hanem azok kíséretére, sőt még a poggyászára is. Ezzel kapcsolatos a fatialisok szózata: „*Király! Nemde a quiritesek római népének királyi követévé teszel engem, holmimat és kísérőimet?*”¹⁴ A Lex Julia is említi már, hogy nemcsak a követek, hanem azok kísérőinek bántalmazóit is felelősségre kell vonni. Az 1961. évi Bécsi Egyezmény is tartalmazza ezt a kiváltságot a következők szerint: „*A diplomáciai képviselő személyi poggyásza mentes a vámvizsgálat alól, kivéve, ha komoly ok van annak feltételezésére, hogy a poggyász olyan tárgyakat tartalmaz, amelyekre nem terjednek ki a ...mentességek, vagy amelyeknek behozatala vagy kivitele a fogadó állam jogszabályai szerint tilos, vagy annak vesztegzárra vonatkozó rendelkezései alá esik. Az ilyen vizsgálatot csak a diplomáciai képviselő vagy annak igazolt képviselője jelenlétében lehet folytatni.*”¹⁵

3. A diplomáciai jog alakulása Hugo Grotius után

---

¹² Hugo Grotius: A háború és béke jogáról I. kötet Pallas Stúdió-Attraktor Kft. 1999. 455. o.
¹³ Hugo Grotius: A háború és a béke jogáról I. kötet Pallas Stúdió-Attraktor Kft. 1999. 457.o.
¹⁴ Hugo Grotius: A háború és béke jogáról I. kötet Pallas Stúdió-Attraktor Kft. 1999. 458. o.
¹⁵ 1961. évi Bécsi Egyezmény 36. cikk 2. bekezdés

A Hugo Grotius által kidolgozott és a nemzetközi jog szempontjából jelentős elvek megvalósultak az 1648-as vesztfáliai békekötés során, amely a harmincéves háborút zárta le. Faluhelyi Ferenc szerint a vesztfáliai békeszerződések jelentik a nemzetközi jog kezdeteit, mivel a mai értelemben vett nemzetközi kapcsolatok alapelveit ekkor rakták le.¹⁶

A követ küldésének és fogadásának jogával elsősorban az államok rendelkeznek, de akadnak kivételek, például

- a függetlenségükért harcoló gyarmati népek ellenállási vagy felszabadítási szervezetei is gyakorolhatnak követküldési jogot, amennyiben ezt a jogukat más államok elismerik,
- a menekült illetve emigráns kormányok
- a római pápa is gyakorolhat követküldési jogot; diplomáciai képviselőit nunciosoknak, illetve inter-nunciosoknak nevezik.

„Az államok közötti diplomáciai kapcsolatok felvétele és az állandó diplomáciai képviseletek létesítése kölcsönös megegyezéssel történik.”¹⁷ Ha egy állam nem kíván diplomáciai kapcsolatot létesíteni egy másik állammal, nem kötelezhető erre. A megegyezés nincs jogi formához kötve, így közös nyilatkozattal vagy nemzetközi szerződéssel is létrejöhet. Továbbá a kölcsönös megegyezésben állapotnak meg a diplomáciai kapcsolatok szintjéről is, amelyhez igazodik a képviselet-vezető rangja is. A diplomáciai képviselet hiányában is lehet az államok között diplomáciai kapcsolat, amelyet harmadik államban működő képviselet útján tartanak fenn.

„A kapcsolatok megszakítása - ellentétben annak létesítésével - egyoldalú aktus, következményei azonban kétoldalú cselekvést eredményeznek.”¹⁸ A kapcsolat megszakadásának sok oka lehet, például minősülhet retorziónak, oka lehet az új kormány elismerésének hiánya, a hadiállapot bekövetkezése, az államok között elhúzódó viszály. Fontos viszont, hogy a diplomáciai kapcsolatok megszakadása nem jelenti automatikusan a konzuli kapcsolatok megszűnését is.

---

¹⁶ Siska Katalin - Szemesi Sándor: A nemzetközi jog története. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2003. 5.o.

¹⁷ 1961. évi Bécsi Egyezmény, 2. cikk

¹⁸ Nagy Károly: Nemzetközi Jog. Budapest, Püski Kiadó, 1999. 414. o.

A Grotius által alkotott területenkívüliség elvét a XX. században a kiváltságok és mentességek elve váltja fel. A kiváltság többletjogokat jelent, a mentesség valamely szabály alóli kivételt.

A kiváltások és mentességek a diplomáciai személyzet tagjaira, a diplomáciai képviseletre és a diplomáciai képviselet és a küldő állam közti kapcsolattartás eszközeire is kiterjed. A kiváltságokat és mentességeket élvezők köre továbbá kiterjed a diplomáciai képviseletek vezetőire is, a diplomáciai személyzet tagjaira, valamint családjuknak háztartásukban élő olyan tagjaira, akik nem állampolgárai a fogadó államnak. Ezen személyeket valamennyi mentesség megilleti. Ugyanakkor a diplomáciai képviselet igazgatási és műszaki személyzetét és annak családtagjait abban az esetben illeti meg, ha nem állampolgárai vagy állandó lakosai a fogadó államnak és csak azokra a tevékenységekre terjed ki, amelyek hivatali kötelezettségeik teljesítése körébe esnek. Vámmentességük is csak az első berendezkedésük céljára behozott tárgyakra vonatkozik. Végül a képviselet kiegészítő személyzetét csak hivatali tevékenységükkel kapcsolatosan illetik meg az előjogok.

A diplomáciai képviseleteket megillető kiváltságok és mentességek napjainkban a következők:

- Lobogó- és címer használatának joga
- A fogadó állam köteles megkönnyíteni a képviselet részére helyiségek megszerzését, a képviselet tagjainak megfelelő lakáshoz jutását
- A képviselet helyiségei sérthetetlenek
- A képviselet adó- és illetékmentes
- A képviselet irattárai, okmányai sérthetetlenek
- Szabad érintkezés a küldő állam kormányával, ill. a fogadó állam területén lévő bármely más képviseletével
- A hivatalos tevékenysége során beszédett díj és költség után adó- és illetékmentes ¹⁹

A diplomáciai képviselőket megillető kiváltságok és mentességek a következők:

- A diplomáciai képviselő személyének sérthetlensége
- A magánlakás sérthetlensége

---

¹⁹

Frank Tímea - Sulyok Gábor: A diplomáciai és konzuli kapcsolatok joga. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2002. 35.o.

- A joghatóság alóli mentessége
- Tanúvallomás tétele alóli mentessége
- A társadalombiztosítási szabályok alóli mentessége
- Adó- és illeték alóli mentessége (kivéve a fogadó állam területén magántulajdonban lévő ingatlan után járó adókat és illetékeket)
- Mentesség a személyes szolgáltatás, közmunka, katonai terhek, igénybevétel, beszolgáltatás, beszállásolás alól
- Vám és vámvizsgálat alóli mentessége
- Szabad mozgás és közlekedés joga a fogadó állam területén

A követek sérthetlenségének szabályát erősíti a Mendóza-ügy (1584). *„Amikor II. Fülöp spanyol király követe Londonban részt vett az Erzsébet királynő elleni összeesküvésben... nem vonták felelősségre, nem végezték ki, hanem csak persona non grata (nemkívánatos személynek) nyilvánították.”*²⁰ Erre vonatkozik a Bécsi Egyezmény 9. cikke is.²¹

A követ ingó vagyonát, sem zálog címén, sem tartozás kiegyenlítéseként nem lehet elfogadni. Ha adósságba keveredik és a kiküldetés helyén semmiféle ingatlan vagyona nincs, „barátságosan” fel kell szólítani a teljesítésre. Ha ez sem vezet eredményre kiküldőjét kell felhívni. Végző soron azok a rendszabályok az irányadók, amelyeket az ország területén kívül lévő adósokkal szemben alkalmaznak. Mindez megjelenik a hivatkozott Bécsi Egyezményben is, miszerint magánlakása sérthetetlen, így mentes a kutatás, az igénybevétel, a foglalás és a végrehajtás alól.²²

4. Kísérletek a diplomáciai jog kodifikálására a XIX-XX. században

A kodifikáció egy-egy jogágba tartozó magatartási szabályoknak egyetlen átfogó és rendszeres jogszabályba foglalását jelenti. Ez az államok belső jogában is nagy feladat, a nemzetközi viszonyokban azonban a szuverén államok akaratát kell összehangolni a szokásjogi úton kialakult szabályok írásba foglalásához. A kodifikáció melletti jelentős érv, hogy az írott jog messze felette áll a szokásjognak.

²⁰ Bruhács János: Nemzetközi jog II. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999. 260. o.

²¹ „A fogadó állam bármikor értesítheti a küldő államot arról, hogy a képviselő vezetője vagy a képviselő gazdasági személyzetének valamely tagja persona non grata...”

²² 1961. évi Bécsi Egyezmény, 30. cikk

A nemzetközi jogban tudományos kodifikációnak nevezik azon munkálatokat, amelyeket egyes államférfiak, jogtudósok, tudományos egyesületek végeznek, hogy egységes rendszerbe foglalják a nemzetközi jogot alkotó szabályokat. Mindez tudomány, de nem jogforrás. Ezzel szemben beszélhetünk a hivatalos kodifikációról, amelyet az államok közös egyetértéssel és gyakorlati céllal végeznek hivatalos szerveik útján. Az utóbbi eljárásra példa a fentebb említett 1815-ös bécsi statútum.

Csak felsorolásszinten említem meg azokat a nagy nemzetközi tudósokat, akik lépést tettek a kodifikáció előmozdítására: Bentham Jeremiás, Grégoire abbé, Saviny, Kacsenovszkij, Mancini, Alphonse Domin-Petrushevecz, Johann Kasper Bluntschli, David Dudley Field és Pasquale Fiore.

1895-ben a Nemzetközi Jogi Intézet Cambridge-i ülészakán elfogadták a diplomáciai mentességekre vonatkozó szabályzatot, majd 1929-ben New York-ban egy újabbat. Hasonló diplomáciai kódex-tervezetet készített az amerikai jogászok nemzetközi bizottsága, a Nemzetközi Jogi Egyesület és a Harvard Egyetem jogi kara (ez utóbbi 1932-ben).

A hivatalos kodifikáció történetében nagy jelentőségű a II. Miklós orosz cár kezdeményezésére Hágában, 1899-ben tartott békekonferencia és az 1907. évi második konferencia. Az itt megalkotott szerződések kodifikációs jelentőségűek.

1920-ban a Nemzetek Szövetsége a diplomáciai kiváltságok és mentességek témakörében tett lépéseket. Az Egyezségokmány 14. cikke megbízta a Nemzetek Szövetsége Tanácsát, hogy készítsen tervezetet az állandó nemzetközi bíróság felállításáról. A hágai előmunkálatok során nyilvánvalóvá vált, hogy célszerű lenne a bíróság munkájának alapjául szolgáló joganyagot is meghatározni. De az első hivatalos államközi kísérlet a joganyag kodifikálására kudarcot vallott.

1928. február 20-án fogadtak el Havannában egy szerződést, amely a latin-amerikai államok vonatkozásában rögzítette a szokásjogot, így hatása Közép- és Dél-Amerikán nem terjedt túl.

Az ENSZ által végzett kodifikációs tevékenység során, a Nemzetközi Jogi Bizottság²³ erőfeszítéseinek eredményeként 1961. április 18-án Bécsben egyezménybe foglalták és 1964. április 24-én hatályba lépett a diplomáciai kapcsolatok jogának központi forrása, amelyet Magyarországon az 1965. évi 22. törvényerejű rendelet hirdetett ki.²⁴ Két kiegészítő jegyzőkönyv kapcsolódott hozzá. Az egyik a Szerződés értelmezéséből vagy alkalmazásából eredő vitákat a hágai Nemzetközi Bíróság kizárólagos hatáskörébe utalja. A másik pedig arról rendelkezik, hogy a diplomáciai képviselőt azon tagjai, akik nem a fogadó állam állampolgárai és a velük egy háztartásban élő családtagok nem szerezhettek állampolgárságot a fogadó államban, csupán annak joga alapján.

A konzuli kapcsolatok jogának lényeges nemzetközi jogi forrása az 1963. április 24-én, Bécsben elfogadott egyezmény, amelynek szövegét hazánkban az 1987. évi 13. tvr. hirdette ki.

A különleges missziókról szól az 1969. évi New York-i egyezmény. A különleges misszió az egykori ad hoc követ mai megfelelője, azaz ideiglenes jelleggel meghatározott feladatok megoldására a fogadó államba küldött missziót jelenti. Az adott államok közötti diplomáciai vagy konzuli kapcsolat létesítése nem feltétele a különleges missziók küldésének és fogadásának. Az 1961-es Egyezménytől eltérően, a különleges missziót vezetheti a küldő állam államfője, kormányfője vagy külügyminisztere, illetve más magas rangú személy. Ezek a személyek élvezik a nemzetközi jog által nyújtott kiváltságokat és mentességeket. Az is előfordult, hogy két állam különleges missziója egy harmadik országban találkozik, de ebben az esetben szükség van a harmadik állam hozzájárulására, amely tartalmazhat feltételeket, valamint kötelezettségeiknek terjedelmét is meghatározhatja. Ilyenek voltak az amerikai-kínai nagyköveti találkozók Varsóban az 1972. évi csúcstalálkozóig vagy a párizsi Vietnám konferencia 1969-1973 között.

A diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről az 1973. évi New York-i egyezmény rendelkezik.

---

²³ Csak elismert nemzetközi jogászok lehettek a tagjai és egy államnak több állampolgára nem viselhetett tagságot. A tagokat a közgyűlés választja, megbízatásuk öt évre szól.

²⁴ Magyarország a megerősítő okiratot 1965. szeptember 24-én helyezte letétbe az ENSZ Főtitkáránál

A nemzetközi szervezet és a székhelyállam közötti székhelyegyezmények rendelkeznek a nemzetközi szervezetek melletti állami képviseletekről. Ilyen jött létre az ENSZ és Svájc, az ENSZ és az Egyesült Államok vagy éppen Magyarország és a Duna Bizottság között.

1975-ben fogadták el a nemzetközi szervezetek mellett működő állami képviseletekről szóló bécsi egyezményt. Ennek értelmében *„a szervezet tagállamai és a nem tagállamok állandó képviseleteket létesíthetnek, delegációkat és megfigyelőket küldhetnek a nemzetközi szervezetekhez. Az aktív követségi jog a tagsági viszony következménye, amelynek korlátait a szervezet alapító okmánya állapítja meg.”*²⁵ Az egyezmény alkalmazása tekintetében nemzetközi szervezet alatt csak univerzális nemzetközi szervezetek értendők, úgymint az ENSZ és az ENSZ rendszeréhez tartozó nemzetközi szervezetek, azonkívül az állami képviselet kategóriája átfogja a tagállamok és a nem tagállamok által létesített állandó képviseleteket, az egyes konferenciákon a tagállamokat képviselő egyes delegációkat, illetve a nem tagállamok megfigyelőit is. Az egyezmény átveszi a Bécsi szerződés releváns rendelkezéseit és jelentős mértékben eltér a székhelyegyezményektől.

A kodifikációból kimaradt a nemzetközi szervezetek által felállított képviseletek szabályozása, amelyeket a nemzetközi szervezet a tagállamokba vagy más nemzetközi szervezetekhez küldhet. Például az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) koordinátorai vagy egyes szakosított intézmények rezidensei a fejlődő országokban. Ezen képviseletek státuszát speciális szerződések szabályozzák és tagjainak, mint nemzetközi tisztviselőknél a jogállására az adott nemzetközi szervezet kiváltságairól és mentességeiről szóló szerződések, illetve a székhelyegyezmények vonatkoznak.

1989-re a Nemzetközi Jogi Bizottság a diplomáciai futár jogállásáról szóló tervezetet dolgozott ki, amelyből végül nem lett nemzetközi szerződés.

Jelentőséggel bír még az Európai Közösséget létrehozó 1957. évi Római szerződés, amely az 1992-es maastrichti módosítása óta kimondja: *„olyan harmadik ország területén, ahol az állampolgársága szerinti tagállam nem rendelkezik képviselettel, bármely uniós polgár jogosult bármely tagállam*

diplomáciai vagy konzuli hatóságainak védelmét igénybe venni ugyanolyan feltételekkel, mint az adott tagállam állampolgárai."²⁶

IV. A diplomáciai kapcsolatok új dimenziója: az európai unió diplomáciája

Már a Nemzetek Szövetsége idején felmerült az igény, hogy az egyes szervek üléseire, a küldöttek mellett a tagállamok állandó jelleggel képviseltessék magukat. Ez a gyakorlat a két világháború során általánossá vált és az ENSZ Közgyűlése írásba is foglalta. Az állandó képviseletek egyetemes és regionális szervezetek mellett is létrejöttek (például: ENSZ, EU, NATO, OECD).²⁷

A XX. század második felében az Európai Közösség megalakulásával új alanya keletkezett a nemzetközi közjogi kapcsolatoknak. Fokozatos fejlődése során a nemzetközi kapcsolatai is kiépültek és a világpolitika meghatározó súlyú szereplőjévé vált. Az integráció előrehaladtával már egyre jobban hasonlít a nemzetközi kapcsolatok elsődleges szereplőire, az államokra. Az Európai Uniót a kívülálló országok egyenértékű és azonos minőségű partnerként kezelik a nemzetközi szerződések megkötése és a diplomáciai kapcsolatok létesítése terén egyaránt.

A passzív képviseleti jog államok és nemzetközi szervezetek diplomáciai képviselőinek fogadását jelenti. Az Európai Unióhoz 170 állam és több nemzetközi szervezet küldött diplomáciai képviselőt. Az államok többsége nem önálló diplomáciai képviseletet tart fenn, hanem a meglévő belgiumi képviseletét akkreditálja. Sajátosság ugyanakkor, hogy a képviselet megbízólevelét a Tanács mindenkori elnökének és a Bizottságnak is át kell adni. A megfigyelő képviseleteknek kevesebb lehetőségük van a szervezet tevékenységét követni, mint az egyetemes szervezetek esetében. Így például az Európai Bizottság ülésein nem vehet részt közel kétszáz megfigyelő. Az egykori Szovjetunió és szövetségesei a diplomáciai képviselettel rendelkező államok sorából távol maradtak és csak 1989 után létesítettek diplomáciai viszonyt.

Az aktív képviseleti jog a nemzetközi aktorokhoz történő diplomáciai képviselők küldését jelenti. A Közösségnek a kívülálló országokban több mint 120 képviselete, túlnyomórészt külföldi delegációja működik. A delegációkat nem tagállam államaiban létesítik, míg a tagállamokban információs iroda

---

²⁶ 1957. évi Római szerződés 20. cikke (a korábbi 8C. cikk)

²⁷ Blahó András - Plandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények. Aula, 2001. 77.o.

létezik. Közép-Kelet Európába az 1990-es évek elején Budapesten, Prágában, Varsóban és Moszkvában nyíltak képviseletek. Az ENSZ szakosított szervezeteinél és más nemzetközi szervezeteknél pedig Genf, New York, Párizs, Bécs és Róma központtal alakultak. A fontos diplomáciai lépések megtételére a tagállamok a Tanács soros elnökségét ellátó tagállam diplomáciai szervezetrendszerének használatát részesítik előnyben, főként ha saját képviselet nem áll rendelkezésükre.²⁸

V. A diplomáciai mentesség korlátainak megítélése

Mind nemzeti, mind nemzetközi jogi szempontból a legutóbbi időig általánosan elfogadott nézet, hogy az államok legmagasabb rangú tisztviselői (úgy mint az államfő, a kormányfő vagy a külügyminiszter) mentességet élveznek más ország joghatósága alól, legyen az polgári vagy éppen büntetőjogi vonatkozású ügy. A tanulmányom ebben a fejezetében a hágai Nemzetközi Bíróság előtt a fenti kérdéssel kapcsolatos egyik jogeseten keresztül kívánom bemutatni azt, hogy a kiváltsággal rendelkező személy büntelenséget élvezhet-e az általa elkövetett bűncselekmény, jelen esetben valamely emberiség elleni bűncselekmény vonatkozásában.

Mára már a nemzetközi jogban az „emberiség” elleni bűncselekmény kifejezés vált egyértelműen elterjedtté, bár a magyar jogi terminológia hosszú ideig (tévesen) emberiség elleni cselekményként nevezte ezeket a bűncselekményeket. Ezen cselekmények azonban nem az emberiséget (mankind) sértik, hanem sokkal inkább az alapvető emberiségi normákat, a nemzetközi együttélés alapvető szabályait, éppen ezért ezen kategória angol megfelelője a crimes against humanity kifejezés. Ma már a hatályos, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény az emberiség elleni és a háborús bűncselekmények körét külön fejezetben szabályozza.

1. Kongói Demokratikus Köztársaság v. Belgium ügy

Az ügy előzményéhez tartozik, hogy 1960 júliusában Belgium, káoszt és bizonytalanságot hagyott maga mögött, miután kivonult egykori gyarmatáról, Kongóból, A kivonulással szinte egyidőben lázadás tört ki a belga tisztek ellen a hadseregben, amelynek vezetője államcsínyt hajtott végre.

---

²⁸ Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar - EU kapcsolatok fejlődése. Budapest, KJK - KERSZÖV, 2002. 36.o.

Ezt követően Kongó, mint Afrika legnagyobb országának neve Zaire lett. 1995-ig az országban dúló hatalmi harc a zairei csoportok és a hutu lakosok között zajlott. A hatalmi egyensúly akkor változott meg, amikor a hutuk felléptek a tuszi etnikai csoport ellen, akik megalakították a Demokratikus Erők Szövetsége a Felszabadulásért nevű szervezetet, amely az ország jelentős területeit, köztük a fővárost is elfoglalta 1997-ben. Ekkor Zairét Kongói Demokratikus Köztársasággá keresztelték át. A helyzet ingatagrá vált, amikor Kongó keleti részében ruandai katonák vették át az irányítást. Az ENSZ megpróbált vizsgálatot indítani, hogy kiderítse, mi is történt valójában, hisz több ezer hutut mészároltak le, megbosszulva az 1994-es ruandai mészárlást, amelynek több mint félmillió tuszi esett áldozatául. 1998-ban azok a lázadók, akik az elnök megbuktatását kívánták, Kongói Szövetség a Demokráciáért néven politikai egységet hoztak létre. Ezt követően a háború hihetetlenül brutálissá vált, mindennaposak voltak a lincselések és a kivégzések.

A tárgyalni kívánt jogeset alapja a tuszi etnikai csoport ellen intézett állítólagos támadásra való felhívás volt, amelyet Mr. Yerodia intézett valamelyik beszédében, még mielőtt külügyminiszterré választották volna.²⁹ 2000. április 11-én egy belga vizsgálóbíró nemzetközi elfogatóparancsot adott ki az akkor még hivatalban lévő kongói külügyminiszter, Mr. Abdulaye Yerodia Ndombasi ellen, arra való hivatkozással, hogy a külügyminiszter megsértette az 1949-es genfi egyezményeket és jegyzőkönyveit és emberiség elleni bűncselekmények elkövetésével alaposan gyanúsítható. A belga vizsgálóbíró a külügyminiszter kézre kerítéséhez az Interpol segítségét is kérte.

Felmerülhet a kérdés, hogy hogyan is járhatott el a belga vizsgálóbíró egy afrikai területen folyó konfliktussal kapcsolatban? Eljárásának alapja egy 1993-as belga törvény volt (amelyet mára már módosítottak), ami a nemzetközi humanitárius jog súlyos megszegése esetén alkalmazandó büntetésekről rendelkezett. Ez a belga törvény volt az, amely lehetővé tette Belgium eljárását, megállapítva ilyen esetekre a belga joghatóságot, függetlenül attól, hogy van-e köze Belgiumnak az üggyhez vagy sem. Ennek alapja az úgynevezett univerzális joghatóság doktrínája volt. A doktrína lényege, hogy vannak olyan kiemelkedő súlyú bűncselekmények, amelyek esetében nem csupán egyes államok, hanem bármely állam jogosult eljárás lefolytatására és az elkövető megbüntetésére.³⁰

---

²⁹ Steffen Wirth: Immunity for Core Crimes? The ICJ's Judgment in the Congo v. Belgium Case. *European Journal of International Law* 2002. Vol. 13 No. 4. 877-893.

³⁰ Malcolm N. Shaw: *Nemzetközi jog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. 412. o.

Az univerzális joghatósággal azonban két probléma is felmerült. Egyrészt az univerzális joghatóság sérti az államok egyenlőségét és azt, hogy egy állam joghatósága nem terjedhet ki egy másik állam területére, másrészt pedig azzal, hogy a belga törvény nem ismerte el a hivatalban lévő külügyminiszter mentességét, megsérült a diplomáciai jog is. Kongó valójában csak ez utóbbira fektetett nagyobb hangsúlyt a hágai Nemzetközi Bíróság előtti eljárás során.

2000. október 17-én a Kongói Demokratikus Köztársaság keresetet nyújtott be Belgium ellen, amelyben arra hivatkozott, hogy Belgium megsértette az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmányába foglalt elvet, amely szerint valamely állam joghatósága nem terjedhet túl egy másik állam területére.³¹ További hivatkozási alapként említette a külügyminisztert megillető diplomáciai védelmet, amelyet a diplomáciai jogot kodifikáló 1961-es bécsi egyezmény 41.cikk (2) bekezdése biztosít számára. Végül harmadik szempont az volt, hogy létezik egy szokásjogi szabály is, amely szerint, egy hivatalban lévő külügyminiszterrel szemben büntetőeljárást nem lehet kezdeményezni.

A Nemzetközi Bíróság előtt folyó eljárás során mind szóban, mind írásban az alapul fekvő tények és a hozzájuk kapcsolódó indokok figyelembevételével Kongó a következőket kérte: először is, hogy kötelezze Belgiumot arra a Bíróság, hogy az vonja vissza az elfogatóparancsot és egyben értesítsen minden külföldi hatóságot, amely az ügrről tudomást szerzett. Másodsor pedig adjon megfelelő elégtételt az elszenvedett morális károkért. Ezzel szemben Belgium annak megállapítását kérte, hogy a Bíróságnak hiányzik a hatásköre a kérdés megválaszolásához, illetve ez alapján vagy ettől függetlenül, utasítsa el a keresetet.

A problémát nehezítette, hogy Mr. Yerodia időközben már nem töltött be sem külügyminiszteri, sem semmilyen más miniszteri funkciót. Belgium ellenvetéseiben leggyakrabban erre a tényre hivatkozott, hisz a mentesség már nem terjed ki rá, így el lehet vele szemben járni.

A Bíróság megállapította, hogy az állam legmagasabb rangú tisztviselői, így az államfő, kormányfő és külügyminiszter, mentességet élveznek más ország joghatósága alól, amely egyaránt vonatkozik

---

31

Ez a szuverén egyenlőség elve.

polgári jogi és büntetőjogi ügyekre is. A konkrét esetben nyilvánvalóan csak a büntető joghatóság alóli mentesség, illetőleg csak a hivatalban levő külügyminiszter mentessége a kérdéses.

A Bíróság rögzítette, hogy a kapcsolódó nemzetközi egyezmények nem részletezik a külügyminiszter mentességét, ezt csak a szokásjogból lehet levezetni. Eszerint, a külügyminisztert a mentesség nem személyes előnyök, hanem funkciójának hatékonyabb ellátása érdekében illeti meg. A Bíróság megállapította, hogy ezen funkciókhoz hozzátartozik, hogy külföldön teljes mentességet kell élveznie a büntető joghatóság alól és teljes sérthetetlenséget kell élveznie, bármilyen más állam hatóságának cselekményeivel szemben.

Az ítélet indoklásában kifejtésre került, hogy nem lehet különbséget tenni a külügyminiszter hivatalos minőségében és magánemberi minőségében tett cselekményei között, illetőleg a miniszteri kinevezése előtt és után tett cselekmények között. Így, ha a külügyminisztert letartóztatják külföldön, vagy ennek veszélye fenyegeti, ez azt jelenti, hogy célszerű tartózkodnia a külföldi utazásoktól, ami nyilvánvalóan gátolja a hivatali feladatainak ellátását.

Belgium állítása szerint háborús és emberiség elleni bűncselekményekre nem terjed ki ez a mentesség. A Bíróság viszont ezt nem tudta levezetni sem egyezményekből, sem pedig szokásjogból, ráadásul a nemzetközi katonai törvényszékek sem foglalkoznak azzal, hogy van-e mentessége egy külügyminiszternek nemzeti bíróságok előtt vagy sem. Ezért ezt az érvelést elutasította. Azonban hangsúlyozta: az immunitás nem jelent büntetlenséget.³² Csupán arról van szó, hogy meghatározott ideig nem lehetséges vele szemben eljárni, azonban lehetséges:

- ha az eljárás saját országában vele szemben folyik;
- ha az országa lemond az immunitásról;
- ha a miniszteri megbízatása megszűnt;
- ha nemzetközi büntető bíróságok indítanak eljárást vele szemben.

Mindezekre való tekintettel a hágai Nemzetközi Bíróság úgy foglalt állást, hogy Belgiumnak az elfogatóparancsot vissza kell vonnia, és erről értesítenie kell minden hatóságot, ám további elégtétel adása szükségtelen. Ugyanakkor, annak a Bíróság nem látta akadályát, hogy Belgium akár

---

³²

„immunity does not mean impunity”

a visszavonás napján is kibocsásson egy új, immáron szabályos elfogatóparancsot a kongói volt külügyminiszter ellen, hiszen a pozíció megszűnését követően a mentelmi joga is megszűnt.

2. A Nemzetközi Büntetőbíróság szerepe

Kérdésként fogalmazódhat meg, hogy miért nem a Nemzetközi Büntetőbíróság járt el az ügyben. A válasz egyszerű: a Bíróságot 1998-ban a Római Statútum hozta létre, de csak 2002. július 1-jén lépett hatályba, a hatvanadik állam ratifikációját követően. A Nemzetközi Büntetőbíróság csak az ezen időpont után elkövetett bűncselekmény vonatkozásában járhat el, tehát visszamenőleges hatálya nincs, a tárgyalt jogeset, pedig jóval 2002 előtt keletkezett. Éppen ezért szükségtelen annak vizsgálata, hogy a Büntetőbíróság eljárásának egyéb feltételei fennálltak-e vagy sem.

Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútuma a Büntetőbíróság által vizsgálható bűncselekmények vonatkozásában egyértelművé tette: a hivatali pozíció nem biztosít az eljárás alól mentességet, azaz hivatalban levő állami tisztviselőkkel szemben is el lehet járni. Ez egyébiránt megfelel a Nürnbergi Katonai Törvényszék gyakorlata alapján megállapított hét nürnbergi elv közül annak, amely szerint „*A felségjog elve nem biztosít mentelmet.*”³³ Erre a szabályozásra már csak azért is szükség volt, mert ennek hiányában éppen a legsúlyosabb bűncselekmények feltételezett elkövetőit lehetett volna kivonni a Büntetőbíróság joghatósága alól. A Büntetőbíróság Statútumában alkalmazott fenti megoldás értelemszerűen nem sérti az államok szuverén egyenlőségének elvét, hiszen itt nem egy állam jár el egy másik állammal kapcsolatos ügyben, hanem egy államoktól független nemzetközi bírói szerv.

---

³³

Kussbach Erich: Nemzetközi büntetőjog. Budapest, Egyetemi jegyzet 2004. 20-22. o.

Felhasznált irodalom

- Balázs Péter: Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése. Budapest, KJK-KERSZÖV, 2002.
- Blahó András - Prandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények. Aula, 2001.
- Bruhács János: Nemzetközi jog. Budapest - Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999.
- Frank Tímea - Sulyok Gábor: A diplomáciai és a konzuli kapcsolatok joga. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2002.
- Hugo Grotius: A háború és a béke jogáról. Pallas Stúdió - Attraktor Kft., 1999.
- Hugo Grotius: The law of war and peace. Published for the Classics Club, 1949.
- Kussbach Erich: Nemzetközi büntetőjog. Budapest, 2004.
- Malcolm N. Shaw: Nemzetközi jog. Budapest, Osiris Kiadó, 2001.
- Nagy Károly: Nemzetközi jog története. Analógia Kiadó és Nyomda Kft.
- Nagy Károly: Nemzetközi jog. Budapest, Püski Kiadó, 1999.
- Siska Katalin - Szemesi Sándor: A nemzetközi jog története. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, 2003.
- Teghze Gyula: Nemzetközi jog. Debrecen, Városi Nyomda Debrecen, 1930.
- Ustor Endre: A diplomáciai kapcsolatok joga. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965.

- 1957. évi Római Szerződés
- 1961. évi Bécsi Egyezmény
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

- Steffen Wirth: Immunity for Core Crimes? The ICJ's Judgment in the Congo v. Belgium Case (European Journal of International Law 2002. Vol. 13 No. 4.